Undervisningsplan for dansk

Formålet med undervisningen

Danskundervisningen skal udvikle elevernes evne til at forstå, bruge og skabe sprog i både mundtlige, skriftlige, æstetiske og multimodale former.

Eleverne skal gennem skoleforløbet udvikle et sikkert, levende og nuanceret dansk sprog og gradvist blive i stand til at læse, forstå, bearbejde og fremstille tekster med stigende selvstændighed.

Undervisningen skal give eleverne erfaring med fortællinger, eventyr, fabler, legender, digte, romaner, fagtekster, artikler og andre tekstformer. De skal lære at undersøge teksters indhold, form, sprog og betydning og udvikle evnen til at fortolke, perspektivere og forholde sig til litteratur, kultur og samfund.

Danskfaget skal samtidig styrke elevernes mulighed for at deltage i fællesskabet. Eleverne skal kunne bruge sproget til at udtrykke tanker, følelser, erfaringer, holdninger og faglig viden og gradvist kunne deltage mere selvstændigt og reflekteret i samtaler, diskussioner, fremlæggelser og skriftlig kommunikation.

Dansk indgår gennem hele skoleforløbet både som selvstændigt fagligt område og som et centralt redskab i skolens øvrige fag.

Fagets kompetenceområder og slutmål efter 9. klasse

Kompetenceområde	Slutmål
Læsning (L)	Eleven kan styre og regulere sin læseproces og diskutere teksters betydning i deres kontekst. Området omfatter bl.a. finde tekst, forberedelse, afkodning, sprogforståelse, tekstforståelse og sammenhæng.
Fremstilling (FS)	Eleven kan udtrykke sig forståeligt, klart og varieret i skrift, tale, lyd og billede i en form, der passer til genre og situation. Området omfatter bl.a. planlægning, forberedelse, fremstilling, respons, korrektur, præsentation og evaluering.
Fortolkning (FT)	Eleven kan forholde sig til kultur, identitet og sprog gennem systematisk undersøgelse og diskussion af litteratur og andre æstetiske tekster. Området omfatter oplevelse og indlevelse, undersøgelse, fortolkning, vurdering og perspektivering.
Kommunikation (K)	Eleven kan deltage reflekteret i komplekse formelle og sociale situationer. Området omfatter dialog, krop og drama, it og kommunikation, sprog og kultur samt sproglig bevidsthed.

Fagets placering i skolens undervisningsstruktur

Undervisningsområde	Dansk indgår gennem
Hovedfag	Fortælling, genfortælling, arbejdshæfter, faglig skrivning, læsning, mundtlig bearbejdning og emnearbejde

Undervisningsområde	Dansk indgår gennem
Kultur	Litteratur, romanforløb, læsning, skriftlighed, debat, argumentation, kulturforståelse og faglig formidling
Science	Faglig læsning, begrebsarbejde, forsøgsbeskrivelser, forklarende tekster, noter og rapportskrivning
Kunst & håndværk	Procesbeskrivelser, produktbeskrivelser, fagord, skriftlig dokumentation og mundtlig præsentation
Informatik	Informationssøgning, kildekritik, tekstbehandling, digital kommunikation, præsentation og multimodale produkter
Individuelt studiearbejde	Læsetræning, skriftlighed, repetition, portfolio, individuelle mål, støtte- og udfordringsopgaver

Tværfaglig sammenhæng med kompetenceområderne

Når eleverne læser fagtekster i historie, naturfag eller samfundsfag, arbejder de samtidig med **Læsning**.

Når de skriver rapporter, arbejdshæfter, projekttekster, faglige forklaringer eller procesbeskrivelser, arbejdes der med **Fremstilling**.

Når fortællestof, litteratur, historiske tekster, billeder eller andre æstetiske udtryk undersøges og perspektiveres, arbejdes der med **Fortolkning**.

Når eleverne samtaler, diskuterer, argumenterer, fremlægger og giver respons, arbejdes der med **Kommunikation**.

Danskkompetencerne udvikles derfor både i de egentlige danskforløb og gennem skolens tværfaglige undervisning.

Fagets udvikling

0./1. klasse

I børnehaveklassen møder eleverne sproget gennem levende fortælling, højtlæsning, rim, remser, sang, leg og samtale. Eleverne udvikler fonologisk opmærksomhed og bliver opmærksomme på, at ord, bogstaver, billeder og symboler bærer betydning.

Der kan arbejdes med begyndende skrivning hos de elever, der allerede viser interesse for bogstaver og lyde, men undervisningen har fortsat et legende, mundtligt og oplevelsesbaseret udgangspunkt.

I 1. klasse begynder den mere systematiske læse- og skriveundervisning. Bogstaverne forbindes med lyd, billede og fortælling, og eleverne arbejder med store og små bogstaver, vokaler, konsonanter, enkeltlyde og bogstav-lyd-forbindelser.

Eleverne møder lydrette tekster og arbejder med begyndende læsestrategier. De skriver korte tekster med udgangspunkt i fortællinger og egne oplevelser og øver sig i at genfortælle og deltage i fælles samtaler.

Der arbejdes især med **L, FS, FT og K**.

2./3./4. klasse

I den samlæste gruppe arbejder eleverne med fælles fortællestof og litterære temaer, mens læse-, skrive- og analysekrav differentieres efter klassetrin.

I 2. klasse fylder blandt andet fabler, legender og dyrefortællinger. Eleverne læser egne og fælles tekster, arbejder med makkerlæsning og højtlæsning og skriver korte tekster med udgangspunkt i fortællestoffet. Der arbejdes videre med bogstav-lyd-forbindelser, stavelsesforståelse, alfabetisk rækkefølge, vokaler og enkel sproglig opmærksomhed.

I 3. klasse udbygges læsningen og den skriftlige fremstilling. Eleverne arbejder mere selvstændigt med sammenhængende tekster og anvender dansk i forbindelse med eksempelvis fortællestof fra Det Gamle Testamente, praktiske forløb og øvrige hovedfagstemaer.

I 4. klasse bliver arbejdet med længere tekster og romaner tydeligere. Eleverne arbejder blandt andet med nordisk mytologi, heltesagn, vikinger og dyrekundskab. De læser både fælles og selvvalgt litteratur og arbejder med fiktion og fakta, tekststruktur, begyndelse–midte–slutning, genrer, personkarakteristik og enkle analysegreb. Skriftligt arbejdes der med både fortællende, beskrivende, berettende og instruerende tekster.

Der arbejdes gennem hele gruppen med mundtlig fortælling, genfortælling, recitation, klassesamtaler, højtlæsning og præsentation.

Delmål efter 3. klasse

Læsning

Eleven kan:

- genkende bogstaver, lyde, ord og enkle sætninger
- læse korte, alderssvarende tekster
- anvende begyndende før-, under- og efterlæsestrategier
- bruge billeder, overskrift og kontekst til at skabe forventninger til en tekst
- udvikle begyndende sikkerhed og forståelse i læsningen
- lytte til og forstå højtlæste fortællinger.

Fremstilling

Eleven kan:

- skrive bogstaver, ord, sætninger og korte sammenhængende tekster
- skrive med udgangspunkt i fortællestof, oplevelser og undervisningens temaer
- anvende store og små bogstaver
- arbejde med enkel stavning og sproglig opmærksomhed
- illustrere og bearbejde skriftligt stof i arbejdshæfter.

Fortolkning

Eleven kan:

- genfortælle eventyr, fabler, legender og andre fortællinger
- samtale om personer, handling og centrale begivenheder
- forbinde fortællinger med egne erfaringer
- udtrykke en enkel forståelse af tekstens stemning eller betydning.

Kommunikation

Eleven kan:

- lytte til andre
- deltage i klassesamtaler
- vente på tur og reagere relevant på andres bidrag
- recitere, fortælle og genfortælle
- formidle kendt stof mundtligt for klassen.

5./6. klasse

På mellemtrinnet bliver danskfaget mere bevidst og analytisk.

Eleverne læser både skønlitterære tekster, romaner, fagtekster og andre teksttyper. Der arbejdes med læseforståelse, genrekendskab, informationssøgning og med at finde og udvælge relevant information.

Eleverne lærer at anvende notatteknik og bliver i stigende grad i stand til at orientere sig i en opgavebeskrivelse og strukturere deres eget arbejde.

I den skriftlige undervisning arbejdes der med længere sammenhængende tekster, faglige tekster, fortællinger og genrer knyttet til både dansk og hovedfagsundervisningen. Skriveprocessen tydeliggøres gennem arbejdet med **før, under og efter skrivning**.

Sprogarbejdet omfatter grammatik, ordklasser, stavning, bøjningsformer, morfemer, tegnsætning og sætningsopbygning.

Eleverne arbejder gradvist med litterær analyse og begreber som genre, handling, person, miljø, fortæller, tema og budskab.

Mundtligt øves fortælling, oplæsning, samtale, informationstale, fremlæggelse og respons. Eleverne læser hinandens tekster og øver sig i at give konstruktiv feedback. Den eksisterende plan lægger allerede på dette trin vægt på notatteknik, kildekritik, flere analysegreb, ordklasser, stavning, retorik og selvstændige fremlæggelser.

Delmål efter 6. klasse

Læsning

Eleven kan:

- læse alderssvarende skønlitteratur og fagtekster med forståelse
- anvende forskellige læsestrategier efter tekst og formål
- arbejde med før-, under- og efterlæsning
- finde centrale oplysninger i tekster
- anvende notater som støtte for forståelse og hukommelse
- begynde at vurdere kilder og information.

Fremstilling

Eleven kan:

- skrive sammenhængende tekster med en tydelig struktur
- anvende forskellige fremstillingsformer
- planlægge og bearbejde en tekst
- anvende respons i arbejdet med egne tekster

- arbejde med grammatik, stavning og tegnsætning
- anvende notatteknik og faglig skrivning
- bruge relevante digitale værktøjer til tekstproduktion.

Fortolkning

Eleven kan:

- undersøge skønlitterære tekster med relevante analysebegreber
- tale om genre, handling, komposition, personer, miljø og tema
- begrunde egne tekstoplevelser
- sammenligne tekster og perspektivere dem til andre tekster eller egne erfaringer
- skelne mellem forskellige typer af tekster og deres formål.

Kommunikation

Eleven kan:

- deltage aktivt i faglige samtaler
- begrunde egne synspunkter
- fremlægge et forberedt stofområde
- læse op med forståelse og tydelighed
- lytte til andres fremlæggelser og give relevant respons
- tilpasse sin mundtlige fremstilling til situation og modtager.

7./8./9. klasse

I udskolingen arbejder eleverne med læsning, skrivning, litteratur, sprog og kommunikation med stigende krav til analyse, selvstændighed, refleksion og argumentation.

Da 7./8./9. klasse er samlæst, kan eleverne arbejde med fælles tekster, romaner, temaer og problemstillinger, men opgaver og krav differentieres.

7. klasse arbejder primært med grundlæggende analyse, tekstforståelse, notatteknik, genreskrivning, argumentation og mere selvstændig mundtlig og skriftlig fremstilling.

8. klasse arbejder videre med mere omfattende litterær analyse, kildekritik, reflekterende fremstillingsformer, debatindlæg og længere selvstændige opgaver. Den eksisterende danskplan beskriver blandt andet arbejde med romaner, artikler, digte og biografier samt analyse af genre, handling, komposition, fortæller, synsvinkel, personkarakteristik, sprog, tema, budskab og perspektivering.

9. klasse arbejder mere selvstændigt og systematisk med litteratur, fagtekster, medier og skriftlig fremstilling. Eleverne møder blandt andet romaner, essays, digte og historiske tekster og kan arbejde med litterære perioder som Romantikken og Det moderne gennembrud. Der arbejdes med sproglige virkemidler, målgruppe, intertekstualitet, essayanalyse, kildekritik, argumentation og tekster til forskellige modtagere og formål.

Danskfaget kobles i udskolingen tæt til blandt andet historie, samfundsfag, religion, naturfag og årets større tværfaglige forløb. Hovedfag og Kultur rummer bl.a. romanforløb, debat, skriftlighed, argumentation, fagtekster og kulturelle perspektiver.

Særligt fokus i 9. klasse

I 9. klasse skal undervisningen tydeligt vise, at eleverne arbejder hen imod danskfagets samlede slutmål.

Eleverne skal derfor have mulighed for selvstændigt at:

- læse og forstå længere og mere komplekse skønlitterære tekster og fagtekster
- vælge og anvende hensigtsmæssige læsestrategier
- analysere og fortolke litteratur og andre æstetiske tekster
- perspektivere tekster til kultur, historie, samfund og andre tekster
- undersøge sproglige og litterære virkemidler
- arbejde kildekritisk med både fysiske og digitale kilder
- skrive sammenhængende tekster i forskellige genrer og til forskellige målgrupper
- planlægge, skrive, revidere og korrekturlæse egne tekster
- anvende grammatik, stavning, tegnsætning og et varieret ordforråd
- argumentere mundtligt og skriftligt
- fremlægge selvstændigt og struktureret
- deltage reflekteret i faglige samtaler og diskussioner
- anvende digitale medier og multimodale udtryksformer hensigtsmæssigt.

Delmål efter 9. klasse

Læsning

Eleven kan:

- styre og regulere sin egen læseproces
- vælge læsestrategi efter formål og teksttype
- forstå og diskutere længere og komplekse tekster
- finde, sammenholde og vurdere information fra forskellige kilder
- forholde sig kritisk til tekstens afsender, formål og kontekst
- anvende læsning som redskab i skolens øvrige fag.

Fremstilling

Eleven kan:

- skrive forståeligt, sammenhængende, klart og varieret
- tilpasse tekst til genre, situation, formål og modtager
- arbejde selvstændigt gennem en skriveproces fra idé til færdigt produkt
- anvende respons, korrektur og revision
- anvende grammatik, tegnsætning og stavning med stigende sikkerhed
- fremstille både skriftlige, mundtlige og multimodale produkter
- anvende digitale redskaber hensigtsmæssigt i fremstilling og præsentation.

Fortolkning

Eleven kan:

- analysere litteratur og andre æstetiske tekster systematisk
- anvende relevante analysebegreber
- undersøge sprog, komposition, fortæller, synsvinkel, personer, miljø, tema og budskab
- begrunde egne fortolkninger med henvisning til teksten
- perspektivere tekster til andre tekster, historiske perioder, kultur og samfund
- diskutere teksters betydning og forskellige fortolkningsmuligheder.

Kommunikation

Eleven kan:

- deltage reflekteret i samtaler og diskussioner
- argumentere for egne synspunkter
- lytte og forholde sig til andres argumenter
- fremlægge selvstændigt for forskellige modtagere
- bruge sprog, stemme og fremstillingsform bevidst
- kommunikere fagligt i både fysiske og digitale sammenhænge
- give og modtage konstruktiv respons.

Samlet progression

Danskundervisningen bevæger sig gennem skoleforløbet:

fra mundtlig fortælling til selvstændig faglig og litterær kommunikation

fra bogstav og lyd til komplekse tekster

fra genfortælling til analyse, fortolkning og argumentation

fra korte elevtekster til målrettet genreskrivning

fra fælles samtale til selvstændig debat og fremlæggelse

fra umiddelbar tekstoplevelse til kritisk og reflekteret læsning.

Årsplanerne konkretiserer, hvilke tekster, romaner, genrer, temaer og arbejdsformer der anvendes det enkelte skoleår. Undervisningsplanen beskriver den samlede progression og de kompetencer, eleverne skal udvikle gennem skoleforløbet.